

I. L.:

Slavni medvedi.

li so tudi medvedi slavni? Seveda so, če so si slavo zaslužili! Saj jih poznate iz raznih basni. Toda tam se kaže kosorepi kosmatinec kot lahkovoren dobričina, ki gre vsakemu na led. Največkrat ga potegne lisica zvitorepka. Stric medved veruje vse, kar mu pripoveduje zvita tatica, a navadno se on pokori za njene grehe. Saj veste, kako ga je nekoč speljala, da sta šla krast k nekemu kmetu; zasačili so ju in medveda pretepli, da je bilo groza, lisica pa je srečno ušla in ga je čakala zunaj vasi. Pa prikobaca medved s pretepenimi kostmi, lisica pa zdihuje, kako je bila tepena, v resnici pa je bila preveč sita, ker se je med tem gostila s slastno kuretino. In ubogi medved ji je verjel in jo nadel celo na svoja pleča in jo nesel v gozd, lisica je pa na ramah prepevala: »Bolni zdravega nosi, bolni zdravega nosi!« In ko se je medved začudil, kako more prepevati, je rekla, da zdihuje...

Ali pa takrat, ko sta šla mimo jezera in sta v njem videla polmesec. Lisica je rekla, da je to sir: ako bi vodo popila, pa bi prišla do njega. In neumni medved je začel žlampati vodo, da ga je skoraj razneslo, zvita tetka je pa med tem pojedla, kar sta imela s seboj. Pa še mnogo takih zgodb poznate, n. pr. kako so volk, medved in lisica kradli panj medu: medved je panj nosil, lisica je pa med jedla. Ko so sedli, da bi jedli — je bil panj prazen. Pa so se prepirali, kdo je med pojedel. Lisica je bila seveda nedolžna, pa je svetovala, naj ležejo na solnce: kdor se meda preobje, temu je slabo — in tako se bo resnica izkazala. Pa je medved ves truden zaspal — lisica ga je z medom namazala — in spet je bil kriv in je dobil od volka in lisice po grbi za lisičji greh in še lačen je bil.

Tako pripovedujejo basni o medvedu in skoraj nikoli mu ne priznajo ne sreče ne pameti.

In vendar so tudi slavni medvedi na svetu. Pa ne samo oni, ki prebivajo po kočevskih in po bosanskih gozdih in se jih bojijo pastirji in lovci. Tudi ne samo oni, ki jih kažejo po zverinjakih in cirkusih, ali pa oni, ki plešejo po vaseh. Sicer znajo vsakovrstne umetnosti, a njih imena so navadno kmalu pozabljena. Posebno oni, ki plešejo, imajo slabo življenje: najprej se morajo učiti, in ta šola ni šala. Na razbeljeni vroči železni plošči mora mladi medved poizkušati svoje

zmožnosti; ker ga peče v noge, se spenja na zadnje noge in tako se počasi privadi na ples ob udarcih trde palice in bobnanju bobenčka, ki ga potem spremlja vse življenje po svetu, njegov gospodar pa si služi denar.

Žalostna je usoda takega medveda. Saj mu niti pošteno jesti ne dajo: lačen hodi od vasi do vasi in dela ljudem zabavo. Ko bi se namreč najedel, bi postal nevaren — tako pa hvaležno sprejme vsak košček, ki mu ga ponudi njegov gospodar ali usmiljen gledalec.

Toda nesreča uči človeka misliti in tudi medved v takih časih premišlja o sebi in svoji usodi. Zato je ravno iz teh vrst medvedov izšel eden najslavnejših svetovnih medvedov. Ime mu je bilo Ata Trol. Popisal ga je nemški pesnik Heine, ki je eden največjih svetovnih pesnikov. In tako smo prišli do prvega slavnega medveda. Ime ima prav lepo, kaj ne? Ata Trol! Kadar boste veliki in boste znali tudi nemško, boste lahko čitali o njem. Tu vam povem samo na kratko, zakaj je postal slaven.

Ata Trol je bil torej medved, ki se je rodil nekje v Pirenejih. Ali veste, kje so Pireneje? Le vzemite zemljevid v roko! Tam med Francijo in Španijo se vlečejo od morja do morja visoke gore: to so Pireneje. V gozdovih so divje zveri in seveda tudi medvedi. Tako je prišel Ata Trol na svet, pa ni imel takoj tega imena, ampak ga je dobil šele pozneje. V kateri duplji je bil njegov rojstni dom, nam ni znano, to tudi ni tako važno kakor to, da je Ata Trol rasel v Pirenejih svobodno in brez posebnih težav in da se je razvil iz njega prav lep, močan medved. Zato si je izbral tudi družico medvedko in kmalu so skakali okolo njega mali medvedki. Toda, ojoj, nekoč je šel po hrano za svojo družino in lovci so ga zasledili. Hipoma — hop! — in Ata Trol je bil ujet. Prodali so ga medvedarju, ki ga je odpeljal v svet in tam je moral ubogi Ata Trol plesati po mestih in vaseh. Nič ni pomagalo: spočetka je šlo težko in nerodno. Toda njegov gospodar je bil strog. Ako ni plesal dobro, je dobil s kolom po grbi in nič za večerjo. Dolgo je moral Ata Trol zabavati svet — zraven pa se je spominjal na svojo nekdanjo svobodo, na Pireneje in na svojo družino. Končno se mu je posrečilo, da je pobegnil. V velikih skokih je letel naravnost domov in tam srečno našel svojo medvedko in mladiče. To je bilo izpraševanja, kako se mu je godilo po svetu. Ata Trol pa je bil žalosten, sedel je v sredi svoje družine in ji začel pripovedovati.

»O, ljudje, ljudje,« je rekel — »vi ne veste, kako so to neumne stvari. Tam na vasi se n. pr. zberejo in čakajo, da bodo videli kaj novega. Hipoma zaslišijo boben, medvedar prižene mene, in jaz se

moram postaviti na zadnje noge in jim plesati, dasi znajo oni bolje nego jaz. In kako zijajo in gledajo in se smejejo ubogemu nerodnemu medvedu! Da, ljudje so čudne stvari. Če le morejo, te žalijo in zasmejujejo in na zadnje ti vržejo kako skorjo ali kost. O, ljudje so hudobni, otroci moji, bojte se jih! Ničesar jim nisem storil, ujeli so me in vlačili po svetu — a jaz sem jih gledal in sem jih pomiloval. Ali nimajo bolj resnega in pametnega opravka? — Ko bi vi videli te množice zijalaste po mestih in po vaseh! Kolikokrat me je obšla želja, da bi se zaprašil vanje in jih razgnal — toda nisem mogel, zakaj ljudje so močni, kakorkoli so neumni.«

Tako je pripovedoval Ata Trol v Pirenejih svoji družini o ljudeh. In še mnogo več je povedal. Njegovo ime pa je ostalo v spominu po mestih, trgih in vaseh, kjer so bili videli njegovo plesalsko umetnost. O tem je slišal pesnik Heine in je napisal zgodbo o njem, in tako je medved Ata Trol postal slaven.

Drugi slavni medved je — medved Brundo. Gotovo ste že slišali o njem. Ali ne? To bi bilo žalostno! Saj je medved Brundo jugoslovenskega rodu. Živel je v našem Primorju ob Adriji. Popisal ga je naš slavni pesnik Vladimir Nazor. Toda vi morebiti tudi Vladimir Nazora ne poznate. Ako vas spomnim, da je napisal povest »Veli Jože«, se bodeite morebiti spomnili nanj. Pa morda tudi »Velega Jožeta« niste čitali. Veste, kdo je bil Veli Jože? To je bil silno močan Jože iz Istre. Tak je bil kakor naš Martin Krpan. In ko so Benečani zasedali naše — sedaj neodrešene kraje in spravljali naše ljudi v svojo sužnost — takrat jim je Veli Jože pokazal, kar jim gre. Le čitajte to v knjigi! Vladimir Nazor je bil takrat profesor v Istri in je napisal to lepo knjigo. Zdaj živi v Crikvenici, ker so Italijani zasedli one kraje, kjer je prej živel. Napisal je mnogo lepih pesmi o staroslovenskih bogovih, o naših starih mestih in o starih krajih. In piše še sedaj. Med drugimi knjigami je posebno znana njegova povest z naslovom »Medved Brundo«.

Ta medved je torej živel v naših gozdih ob morju na Velebitu v času, ko so Benečani sekali naše gozdove. Medved ne more živeti drugod nego v širokih gozdovih — pomislite torej, kako je bilo staremu medvedu, ko je slišal dan na dan, kako pojejo sekire in padajo tisočletni hrasti, ki so doslej dajali zatišje medvedjemu zarodu. Bliže in bliže so prihajali tujci Benečani, bolj in bolj so padali gozdovi — za njimi pa je ostajal pust in skalnat Kras. Kam pridemo, ako pojde tako naprej? Nazadnje bodo posekali vse gozde, in kam naj gre medvedji rod? Zdaj razumete, zakaj je dobil ta medved ime »Brundo«... Zato, ker je vedno brundal in godrnjal nad tem, da so Benečani uni-

čevali naše gozdove. Pa ne samo nad tem. Videl je tudi, da se mlajši zarod ne zaveda nevarnosti, ki mu preti. Mladi medvedi in medvedke so živeli brezskrbno in celo mislili so, da prinašajo Benečani — Italijani kulturo. Medved Brundo je spoznal, da taka spačena mladina ne bo znala braniti svoje domovine. Vedno je pridigoval, da je treba združiti moči in prepoditi Benečane iz gozdov, toda niso ga poslušali. Gozdi so padali in tudi medved Brundo je padel v boju zoper tujce. Oni, ki ste pazljivo čitali, ste gotovo uganili, da je ta medved pravzaprav Jugosloven, ki čuva svojo domovino pred tujci Italijani. Zato je medved Brundo slaven in bi ga morali mi vsi poznati.

Tretji medved — znan po vsem svetu — je Miško. Vem, da ga vsi poznate. Po rodu je Rus. Prebiva po ruskih poljanah in po sibirskih gozdovih. Ruski medved je znan kot jako dober in potrpežljiv. Rusi so mu dali ime »stric« ali Miša ali pa Miško. Nastopa v neštetih basnih, kjer vedno kaže svoje dobro srce, zato se mu pogosto slabo godi. Ko so se češki legionarji vračali iz Rusije skozi Sibirijo, so morali pogosto dolgo čakati na železnici, ker niso mogli naprej. Tako jih je večkrat obiskal tam v sibirskih gozdovih stric Miško: malo je zarohnel, pa je zopet odšel. Legionarji pa so našli tudi mlade medvediče in so jih vzeli s seboj. Bili so dobri in pridni in se niso nič bali. Tako so potovali z njimi čez vso Sibirijo do Vladivostoka in potem čez Tihi ocean in Sredozemsko morje do Trsta, kjer so jih vzeli v vagone in so jih peljali s seboj v Prago. Legionarji so se z njimi igrali in medvediči so bili popolnoma udomačeni. Nekaj teh sibirskih mladičev so darovali prezidentu Masaryku. Zdaj žive v Pragi v vrtovih kraljevskega gradu. Praški otroci so jih radi hodili gledat. Lani se je zgodila nesreča. Otroci so medvede — ki so med tem že dorasli — dražili in eden od njih se je strgal z verige in planil med otroke. Zgrabil je nekega dečka, ki je bil takoj mrtev. Iz tega se vidi, da zna biti tudi ruski Miško hud, če ga kdo draži.

To vidimo tudi danes v Rusiji. Ruse sploh ljudje radi predstavljajo kot medvede. Ruski medved — tako so časih pisali — je nevaren za Evropo. In so ga dražili toliko časa, dokler ni nastala velika vojna. Medved je pokazal svojo moč. Toda hipoma se je razljutil na vse in je začel krvav ples doma. Še danes traja ta ples na razbeljenih tleh, in Evropa gleda, kaj bo iz tega. Mnogi so pobegnili pred tem strašnim plesom — in plešejo po Evropi. Tako se nam zdi danes Rusija — ta domovina dobrih medvedov — kakor izpremenjena. In ruski medved pleše po Evropi tujcem na zabavo in veselje, zakaj v svoji jezi je napravil sam sebi mnogo škode. Ubogi Miško! Nekoč se bo vrnil v svoj mirni brlog in bo pravil vnukom, kaj je doživel.

Dozdaj o njem še nimamo celotne povesti. Napisala jo bo ruska zgodovina, in ko boste veliki, jo boste čitali.

V zadnjem času posebno angleški in ameriški pisatelji radi pišejo knjige, v katerih opisujejo življenje raznih živali. Saj je res, da imajo tudi živali svoje zanimivo življenje in da je tudi med njimi mnogo tako izumljivih, da so povesti o njih polne izrednih dogodkov. Tako je ameriški pisatelj A. E. Millse napisal knjigo o medvedu velikanu, ki se po angleško imenuje »Big Bear«. Torej zopet slaven medved, in sicer — ameriškega rodu. Bil je to pravi ameriški razbojnik, ki je 15 let bil strah in groza vse okolice. Cele lovske družbe so se spravile na lov nad njega, pa ga niso mogle dobiti v roke. Bil je zvit pa tudi hudoben. Živino na pašnikih je ubijal za zabavo. Bil je pravi sladkosnednež. Svojim žrtvam je jemal iz prsi srce in ga snedel, drugo je pustil. Tako so našli ostanke kot sledove za njim. Tisoče krav je tako razmesaril. Bil je predrzen in pravi tolovaj. Zgodilo se je časih, da je prišel na pašnik ob belem dnevu in je začel od daleč prekucevati kozolce — potem je plesal v krogu in lovil svoj kratki rep, tako da je zbudil pozornost goveje živine, ki se je počasi približala nevarnemu komedijantu. Ko je stala vsa čreda okolo njega in gledala nenavadne »vaje« kosmatéga mojstra, se je Big Bear zakadil med presenečene krave in vole in je začel svojo gostijo. Država je razpisala na njegovo glavo 3000 dolarjev, nekateri lovci so ga vedno zasledovali — pa jim niti ni prišel pred oči. Pojavil se je vedno tam, kjer so ga najmanj pričakovali. Zgodilo se je celo, da je ponoči obiskal šotor dveh lovcev, ki sta se bila spravila na lov proti njemu. Snedel je vse dobre stvari, ki so bile pripravljene na mizi za zajtrk, popil pijačo, kolikor mu je dišalo, si lepo ogledal oba junaka, ki sta spala na tleh in sanjala o medvedu velikanu, in je mirno odšel. Na to so se združili proti njemu vsi cowboys (= kovboji, love divje konje v zanke), lovci i. dr. — toda zaman! Medved jim je nalašč v 10 dneh na 34 krajih napravil mnogo škode, ne da bi ga bili zasledili. To je bilo že preveč. Zbrala se je cela armada mož, psov in konj in so šli nad medveda velikana.

Sedem dni so ga iskali podnevi in ponoči — a medveda ni bilo nikjer. Končno se je posrečilo, da so ga dobili v roke z zvijačo. Neki učenjak, ki je dobro poznal živalski svet, je vso zimo študiral in sestavljal jed, ki bi medvedu že od daleč zadišala. Kakor veste, ljubi vsaka žival kaj posebnega. O medvedu je znano, da je vkljub svoji kmetiški naravi precej sladkosneden in da ljubi posebno med, od česar ima tudi svoje ime (medo-jed). Toda medved velikan bi se samo na med ne dal ujeti; zato je učenjak primešal še druge dišave, ki vabijo medveda. S tem je namazal drevo in okolo drevesa je postavil skrite

pasti. In res: veter je raznesel duh z drevesa daleč naokolo in je privabil tudi medveda velikana, zakaj zdelo se mu je, da je tam tudi medvedka. In to ga je zmotilo. Šel je bliže k drevesu, povohal — in tresk! — pa ga je zgrabila past. Tako je prišel zviti razbojnik v roke ljudem. To se je zgodilo pred 19 leti, a še dandanes povsod tam pripovedujejo o tem prebrisanem junaku. Millsejeva knjiga pa bo njegovo slavo razširila po vsem svetu.

Kakor vidimo, je bil to res mojster posebne vrste in po svoji naravi pravi Američan, kakor je bilo v Ata Trolu nekaj francoskega, v medvedu Brundu nekaj jugoslovenskega in v Mišku nekaj ruskega.

Gotovo je, da je bilo, je in bo še mnogo slavnih medvedov, ki pa seveda ostanejo pozabljeni, ker ne dobe pisatelja, ki bi jih ovekovečil v svojih spisih. Zato so slavní medvedi lahko hvaležni pisateljem, ki so ohranili njihov spomin. Hvaležni pa smo jim tudi mi, ker so nam povedali toliko lepega in zanimivega o medvedih in ljudeh.

Take povesti so časih ogledalo, ki gledamo v njem svet in — sami sebe!

MARTICA PLAVŠAKOVA:

Vseh mrtvih dan.

alostno pojo zvonovi. Počasi se pomika procesija proti pokopališču. Ljudje začno prižigati svečke na grobovih, ki so obloženi s cvetjem.

Pred vratmi velikega vrta božjega so postavljeni šotori. Venci so tam na prodaj in razno drugo cvetje — redko že sedaj, zato tembolj drago. Vozovi se ustavljajo pred malim sejmiščem cvetk. Iz njih izstopajo gospodje, gospe, otroci — vsi v toplih plaščih. Dobro so zavarovani proti burji, ki se ravno okrog praznika Vseh svetnikov kaj rada postavlja s svojo mrzlo neusmiljenostjo. Iz voz torej izstopajo polni razkošja, da obišejo, ker je ravno običaj, svoje rajnke.

Debel, rdeč gospod pristopi k prvemu šotoru, položi bankovec pred prodajalko in namigne poleg stoječemu siromašnemu dečku. Ta naj nese venec svežih cvetk na grob bogatinovega sorodnika.

Taki kupci so se vrstili tako dolgo, dokler ni bilo vse cvetje razprodano.

Nekdo pa je še ostal v bližini šotorov ter žalostno zrl za odhajajočimi obiskovalci, obloženimi s cvetjem. Bila je to siromašna deklica